

POSTANOWIENIE

17 marca 2026 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marcin Krajewski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 17 marca 2026 r. w Warszawie
zażalenia T.U.

na wyrok Sądu Okręgowego w Kielcach

z 9 sierpnia 2024 r., VII Ga 152/24,

w sprawie z powództwa T.U.

przeciwko P.K. i M.K.

o zapłatę,

**uchyla zaskarżony wyrok, pozostawiając rozstrzygnięcie
o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu
kończącym postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 9 sierpnia 2024 r. Sąd Okręgowy w Kielcach, po rozpoznaniu apelacji powoda T.U. oraz pozwanych P.K. i M.K., uchylił wyrok Sądu Rejonowego w Kielcach z 2 kwietnia 2024 r. i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania.

Sąd Okręgowy uznał, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy (art. 386 § 4 k.p.c.), ponieważ nie przeprowadził postępowania dowodowego w sposób wystraczający do prawidłowej i pełnej oceny zasadności zastosowania art. 5 k.c. w okolicznościach niniejszej sprawy. W ocenie Sądu drugiej instancji rozważenie zasadności zarzutu podniesionego przez pozwanych, a dotyczącego nadużycia przez powoda przysługującego mu prawa do żądania rekompensaty,

o której mowa w art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych, jest możliwe dopiero po dokonaniu prawidłowych ustaleń faktycznych odnośnie do wszystkich okoliczności związanych z rzekomym tolerowaniem przez powoda opóźnień, skierowania żądań zapłaty odsetek za opóźnienie i rekompensat do wszystkich swoich kontrahentów oraz wytoczenia przeciwko nim powództw.

Powód wniósł zażalenie na wyrok Sądu Okręgowego, zarzucając mu naruszenie przepisów postępowania, a mianowicie art. 386 § 4 k.p.c. przez jego zastosowanie i przyjęcie, że Sąd Rejonowy nie rozpoznał istoty sprawy oraz przeprowadził postępowanie dowodowe w sposób niewystarczający do prawidłowej i pełnej oceny zastosowania art. 5 k.c. Stawiając powyższy zarzut, skarżący zwrócił uwagę, że sprawa niniejsza podlegała rozpoznaniu w postępowaniu w sprawach gospodarczych, w którym ograniczono przeprowadzanie dowodów z zeznań świadków, zaś możliwość zastosowania art. 5 k.c. w sprawach dotyczących rekompensaty, o której mowa w art. 10 ustawy o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych, została wykluczona przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Analiza zasadności zażalenia w niniejszej sprawie wymaga wyjaśnienia kwestii wstępnej w postaci dopuszczalności tego środka zaskarżenia wniesionego na wyrok kasatoryjny wydany w postępowaniu uproszczonym.

Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym zażalenie podziela stanowisko wyrażone w nowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego, które po 7 listopada 2019 r., z powołaniem się na brak wyłączenia ustawowego oraz szereg innych racji, dopuszcza zażalenie również na orzeczenie kasatoryjne wydane w postępowaniu uproszczonym. Trudno bowiem uznać, by determinantą dopuszczalności zażalenia powinien być zakres podstaw uprawniających sąd drugiej instancji do wydania orzeczenia kasatoryjnego (zob. postanowienia SN: z 12 lutego 2024 r., III CZ 271/23, OSNC 2024, nr 6, poz. 65; z 25 marca 2024 r., III CZ 184/23, i z 2 lipca 2024 r., III CZ 379/23).

Zażalenie zasługiwało na uwzględnienie.

Uchylenie wyroku połączone z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji jest przewidziane w art. 386 § 2 i 4 k.p.c. Orzeczenie kasatoryjne może więc zostać wydane w razie stwierdzenia nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji, nierozpoznania istoty sprawy przez sąd pierwszej instancji oraz wtedy, gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

Ponadto, w postępowaniu uproszczonym sąd drugiej instancji uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania, jeżeli stwierdzi, że zachodzi naruszenie prawa materialnego, a zgromadzone dowody nie dają wystarczających podstaw do zmiany wyroku (art. 505¹² § 1 k.p.c.). W sprawach, w których wartość przedmiotu sporu nie przekracza 4000 zł, orzeczenie kasatoryjne może zaś zostać wydane przez sąd drugiej instancji tylko w przypadkach określonych w art. 386 § 2 i 3 k.p.c.

W niniejszej sprawie – jak wynika z uzasadnienia zaskarżonego wyroku – u podstaw jego wydania legło stanowisko Sądu Okręgowego o nierozpoznaniu istoty sprawy przez Sąd pierwszej instancji i uznanie, że materiał dowodowy zgromadzony w postępowaniu pierwszoinstancyjnym nie pozwala na pełną i prawidłową ocenę zasadności zastosowania art. 5 k.c.

Przypomnieć zatem należy, że zażalenie na orzeczenie kasatoryjne sądu drugiej instancji (art. 394¹ § 1¹ k.p.c.) ma służyć skontrołowaniu, czy orzeczenie zostało prawidłowo oparte na jednej z wymienionych przesłanek, tj. czy powołana przez sąd przyczyna uchylenia odpowiada podstawie ustawowej. Przedmiotem badania Sądu Najwyższego jest istnienie formalnych, procesowych podstaw wydania przez sąd odwoławczy wyroku kasatoryjnego i zaniechania wydania wyroku reformatoryjnego lub oddalającej apelację.

W przypadku tego rodzaju zażalenia Sąd Najwyższy dokonuje kontroli zaskarżonego wyroku w wąskich granicach, ograniczonych do badania ewentualnego błędu sądu odwoławczego przy kwalifikowaniu określonej sytuacji procesowej jako odpowiadającej powołanej podstawie orzeczenia kasatoryjnego. Zatem jeżeli wyrok został uchylony z powodu nierozpoznania przez sąd pierwszej

instancji istoty sprawy, rolą Sądu Najwyższego w postępowaniu zażaleniowym jest zbadanie, czy sąd odwoławczy prawidłowo rozumiał to pojęcie oraz czy jego merytoryczne stanowisko w sprawie uzasadniało taką ocenę postępowania sądu pierwszej instancji. Jeżeli wyrok został uchylony z powodu nieważności postępowania, rolą Sądu Najwyższego jest przesądzenie, czy zaprezentowana przez sąd odwoławczy ocena taką kwalifikację uzasadnia. Dodatkowo, w przypadku orzeczenia kasatoryjnego wydanego w postępowaniu uproszczonym, rolą Sądu Najwyższego jest stwierdzenie, czy sąd odwoławczy prawidłowo uznał, iż doszło do naruszenia prawa materialnego przez sąd pierwszej instancji, a w świetle zgromadzonych dowodów nie ma wystarczających podstaw do zmiany wyroku.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wtedy, gdy wydane przez sąd pierwszej instancji orzeczenie nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, bądź gdy sąd zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów stron z powodu bezpodstawnego przyjęcia, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (zob. wyroki SN z 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 22, i z 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, oraz postanowienia SN: z 19 czerwca 2013 r., I CSK 156/13, OSNC-ZD 2014, nr C, poz. 57; z 25 czerwca 2015 r., V CZ 35/15; z 7 kwietnia 2016 r., II CZ 6/16, i z 28 lutego 2024 r., III CZ 7/24). Przykładem sytuacji tego rodzaju jest oddalenie powództwa z powodu błędnego uznania, że dochodzone roszczenie jest przedawnione, że zachodzi brak legitymacji procesowej którejś ze stron (postanowienie SN z 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12), jak również w razie nieprawidłowego przyjęcia istnienia prejudykatu lub nieprawidłowej oceny granic jego mocy wiążącej (postanowienie SN z 9 lutego 2017 r., III CZ 63/16), jeżeli nie zostało to poprzedzone merytorycznym rozważeniem przesłanek dochodzonego roszczenia.

Nie można jednak mówić o nierozpoznaniu istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. w sytuacji, gdy sąd pierwszej instancji zbadał podstawę faktyczną roszczenia (nawet jeśli nie w pełnym zakresie), nie przeprowadził wszystkich dowodów, wadliwie ocenił przeprowadzone dowody lub przyjął nieprawidłową ocenę prawną roszczenia. W takim przypadku nie można przyjąć, że sąd nie

rozpoznał istoty sprawy. Jeżeli sąd drugiej instancji uzna, że potrzebne są dalsze ustalenia faktyczne co do danego roszczenia, przeprowadzenie kolejnych dowodów czy odmienna ocena prawna roszczenia, powinien wówczas samodzielnie podjąć działania, rozpoznając merytorycznie sprawę (zob. postanowienia SN: z 3 lutego 2017 r., II CZ 146/16; z 20 grudnia 2018 r., II CZ 79/18; z 25 stycznia 2019 r., IV CZ 82/18; z 28 lutego 2020 r., I CZ 5/20, i z 26 stycznia 2024 r., III CZ 434/22). Mówiąc inaczej, niewyjaśnienie okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy nie jest równoznaczne z nierozpoznaniem jej istoty (postanowienia SN z 19 grudnia 2012 r., II CZ 141/12, i z 7 marca 2013 r., II CZ 193/12).

W niniejszej sprawie nie można uznać, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy. Sąd Rejonowy ustalił i przedstawił w uzasadnieniu wyroku stan faktyczny sprawy, wyjaśnił również, które z dowodów stały się podstawą jego ustaleń, a także które dowody – w jego ocenie – nie były przydatne do rozstrzygnięcia sporu między stronami. Sąd pierwszej instancji dokonał również oceny prawnej żądania zgłoszonego przez powoda przez pryzmat podniesionego przez pozwanych zarzutu sprzeczności dochodzonego roszczenia ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem prawa (art. 5 k.c.). Zarzuty Sądu drugiej instancji odnosiły się w istocie do nieuwzględnienia wniosków dowodowych zgłoszonych przez pozwanych, przy czym we wniesionej apelacji pozwani podnieśli w tym zakresie wyłącznie zarzut pominięcia dowodu z zeznań świadków, będących – tak jak pozwani – kontrahentami powoda.

Jedynie dodatkowo należy wskazać, że w ocenie Sądu Najwyższego rozpoznającego niniejsze zażalenie, poczynienie stosownych ustaleń przez Sąd drugiej instancji nie pozostaje w sprzeczności z obowiązującą również w postępowaniu cywilnym, zasadą dwuinstancyjności postępowania sądowego (art. 176 ust. 1 Konstytucji). Artykuł 176 ust. 1 Konstytucji przewiduje, że postępowanie sądowe musi być co najmniej dwuinstancyjne, co oznacza, że sprawa ma być rozpoznawana w postępowaniu, które zapewnia co najmniej jedną instancję odwoławczą, dokonującą oceny prawidłowości rozstrzygnięcia orzeczenia sądu pierwszej instancji. Nie oznacza to, że każde ustalenie dokonane w toku sprawy musi podlegać dwuinstancyjnemu badaniu, lecz bazuje na założeniu, iż merytoryczne rozpoznanie sprawy przez sądy dwóch szczebli wystarczy, aby

prawidłowo ustalić fakty, o ile postępowanie dowodowe toczyło się zgodnie z wymaganiami proceduralnymi. Nie oznacza to również, że każde rozstrzygnięcie musi zostać zaakceptowane przez sądy dwóch instancji. Przewidziane w art. 386 § 4 w zw. z § 2 k.p.c. przesłanki uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania wyznaczają granice, poza którymi rozpoznawanie sprawy w postępowaniu drugoinstancyjnym oznaczałoby naruszenie zasady dwuinstancyjności postępowania, ponieważ sprawa zostałaby w istocie osądzona w jednej instancji, tyle że byłaby to instancja odwoławcza (postanowienie SN z 23 listopada 2022 r., III CZ 307/22).

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 zd. 1 k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c.

Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego należało pozostawić w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i art. 394¹ § 3 k.p.c.

Marcin Krajewski

(E.M.)

[a.ł]